

УКРАЇНСЬКЕ СОНЦЕКОЛО РОМАНА КОРОГОДСЬКОГО

**...Кажуть, призахідне сонце лікує серце.
Велике втомлене сонце ніколи не забуває
за наші дрібні, сплакани душі.**

Олег Лишега

Призахідне сонце *Романа Корогодського* якимось так швидко скотилося за обрій, що ми не встигли зогледітися, як невблаганна Вічна ніч закрила його перед нами. Це правда, що був він не дуже молодий і не надто здоровий, що скінчився відведений йому Богом час, а важко змиритися з утратою. Важко уявити Київ без Романа.

Так звично було бачити його високу характерну постать на східцях монастиря отців Василіян чи між колон церковці на Аскольдовій могилі, ловити привітну, злегка іронічну посмішку, якою зустрічав шанувальників «кола Шевельова» на літературних презентаціях в залі Літературного музею, розпізнавати його голос серед гостей радіо «Свобода».

Роман Корогодський в молоді роки

Важко уявити помешкання на Урицького (яке могло би фігурувати як домашній етнографічний музей) без господаря в його незмінній позі біля столу, заваленому стосами паперів, щонайновіших літературних журналів та книжок з закладками, газетними вирізками, гумками й олівцями. Та й власне сама домівка – два кроки від залізничного вокзалу – для багатьох приїжджих була своєрідним привокзальним готелем. Хто тут не ночував у різні часи! Родичі, друзі, знайомі, знайомі тих і других. Звісно, що відвідувачами були й кияни. Здається, немає жодного більш-менш відомого сучасного діяча культури (і не лише українського), кого б не знав Роман Корогодський. Сміливо можна розкривати енциклопедію й перераховувати друзів і знайомих. Нереально перерахувати, та й усіх не знаю.

Властиво, оселя Оксани й Романа Корогодських в русифікованому Києві була для мене (та й, думаю, для багатьох) справді гостинним українським домом. Візиткою служив керамічний настінний таріль з мадонною, обрамлений традиційним вишитим червоними та чорними нитками рушником з написом «Добрим людям на здоров'я». Доповнювали інтер'єр десяток картин, намальованих друзями; ціла вервечка опішнянських коників, півників, козликів та інших керамічних звірят; майстерно розписані писанки; коралі; безліч милих дрібничок, листівочок; традиційне для кожної порядної галицької родини піаніно. Може тому почувала себе тут вільно. А ще справжній скарб родини – книгозбірня. Навіть по тому, як Роман Корогодський подарував київській міській

бібліотеці мистецтв десь зо дві тисячі книг, обсяг і тематика домашньої літератури просто вражають. Уся історія мистецтва, художня проза (особливо діаспорна), світова й українська поезія, філософія, театр, кіно! Багато імен, деякі взагалі невідомі.

Серед книжкових шаф та стелажів мирно співіснували ще дві істоти: добродушний небалакучий син Андрій, на час нашого знайомства «teenager» і заповзятий гітарист, та руда псина, яка компенсувала Андрієву мовчанку і заливала повітря дискантними руладами. Мала музикальне прізвисько Фа-ля, яке я, грішним ділом, сприйняла як полонізм, бо пухнастий її хвіст нагадував фонтан, що хвильками розбігався в різні боки. Фаля виправляла справжні циркові номери на їхньому родинному кону.

Родинна атмосфера сповнена природністю і доброзичливістю. Хоча столи не ломилися від наїдків, завжди було щось смачненьке для гостей. І традиційна кава. Потім пані Оксана гадала «на фусах». Як психолог, робила це майстерно, особливо повернувшись з Болгарії, де набула нової практики. На споді філіжанки грошей було обмаль, але незмінно чекала дорога. Дорога, довжиною в життя. Чи не тому Роман Корогодський свій життєпис означив як «дорогу до себе».

Важко уявити культурний простір України без «Модерної літератури» Романа Корогодського, без його кіно- і літературознавчих статей, без виступів на радіо й телебаченні, без «Кола Шевельова». Без його чесної громадянської позиції.

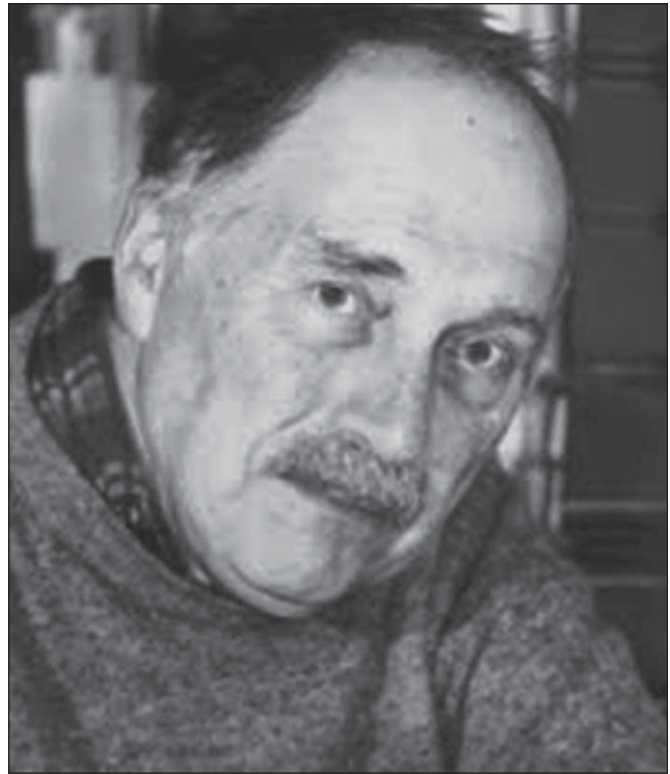
Роман Корогодський – один із тих, хто творив нашу культуру впродовж майже половини минулого століття. Кіно- й театрознавець, письменник, культуролог, видавець, інтелектуал. Його ерудиція в сфері мистецтва, музики, філософії чи літератури просто вражала.

Належав до славної когорти дисидентів-шістдесятників. Сьогодні приходить покоління, для яких події 40-річної давності вже історія, і їм важко повірити, що за вірш з освідченням у любові до України, намальовану не в тих барвах картину чи навіть просто за колядування у приятелів людину можна було звинуватити у націоналізмі, ясна справа, буржуазному. Далі – загальний осуд і «вовчий білет без права писати та малювати». Ну, звісно, можна продовжувати творити приватно, але з роботою за фахом треба було розпрощатися назавжди, не кажучи вже, що ні друкувати, ні виставляти не будуть. А в кого, не дай, Боже, ще якийсь самвидав, чи знайомство з «ворогом» – то вже готова стаття. А що вже казати про тих, хто насмівся публічно протистояти тоталітарному режимові. Їх нищили морально й фізично в таборах і «психушках», переслідували рідних та близьких. Належати до української культури, якщо ти не став пристосуванцем, було справді небезпечно.

Роман Корогодський потрапив у українську стихію в зрілому віці, вже подолавши не одну життєву стежку від єврейської домівки на київському Подолі через радянську школу і два вузи, маючи опінію кінематографіста, театрального й музичного критика (хто не пам'ятає тодішній «Театрально-концертний Київ»?). Через Клуб творчої молоді він зацікавився з цілою плеядою молодих українських мистців і літераторів – *Алою Горською, Михайлиною Коцюбинською, Світличними, Євгеном Сверстюком, Іваном Дзюбою, Валерієм Шевчуком, Василем Симоненком, Іриною та Анатолієм Макаровичами, Іриною Жиленко*. Багато з них стали його друзями на все подальше життя. Літературні вечори, екскурсії, феєричні подорожі до Львова, в Карпати. Добрий ангел його долі – галичанка *Оксана Яцишин*, кохана дружина, *Vita nova*.

Це дуже цікавий аспект для філософсько-психологічних роздумів: чому людині в часи глобалізації та космополітизації так важить існування в окремій і не найпопулярнішій культурі. Роман Корогодський прийшов в українство сформованим інтелектуалом і міг би спокійно процвітати в російсько-радянській офіцині та не перейматися культурою периферійною, яка потерпала і від гено- і культуроциду. Це стосується в першу чергу кіна. Недаремно ідеологи від культури так прискіпливо пололи українську кінониву, пильнуючи, щоб жоден живий паросток не пробився серед сірого бур'яну. Про те, що відбувалося в нашому кінематографі в радянське повоєння, Роман Корогодський яскраво проаналізував у своїх розвідках про *Довженка і Параджанова*.

Лише ціною неймовірних зусиль українським і бувально у кількох випадках світовим глядачам вдалося побачити справжні українські фільми. А який вони мали розголос! Варто лишень згадати обчиркженого «Білого птаха з чорною ознакою», що мав би оспівувати щасливе звільнення західно-українських земель доблесною радянською армією, а натомість вустами негативного героя, такого собі бандерівця Ореста, привідкрив заборонену сторінку нашої історії – визвольні змагання українців на своїй землі і за свою волю...

Призахідне сонце

За розкіш бути українським митцем треба було платити. Корогодського звільняли з роботи 14 разів, «звільняли як українського буржуазного націоналіста, не брали до праці – як гербея (єврея -- Ред.)» (афоризм *Володимира Климчука*). Перебивався підробітками в театрах, видавництвах, архівах, об'їздив центральну й західну Україну, Полтавщину, зазнав цікавими людьми. Пізнав Україну автентичну, не тільки ту, що у Києві та Львові, полюбив назавжди.

Роздуми про буття носія української культури в українських реаліях вилилися в цикл творів, які Роман Корогодський оприлюднив на схилку віку. Це дуже особистісний портрет епохи в персоналіях — чи це стосується самого автора, близького друга *Валерія Шевчука* і духовного вчителя *Григорія Логвина*, чи таких контраверсивних і неоднозначних осіб, як *В. Петров-Домонтович* та *Юрій Шевельов* (Шерех). Останні два прізвища лише тепер приходять до українського загалу, а були це знакові фігури на шахівниці української культури. Оглядаючи минуле століття і мислено ще раз програючи лише цими двома фігурами шахові партії, що розігрувались в Україні та над українцями, можемо зрозуміти, чому наша держава твориться з такими потугами, чому залишається питання еміграції зовнішньої й еміграції внутрішньої на противагу новомодному пристосуванню.

Важко уявити без Корогодського оновлену Україну. Світліни, зроблені нашим хронікером *Галею Дигаскою*, фіксують ту щасливу мить липневого полудня, де ми, за сапані й щасливі, стоїмо на горбі, подолавши всі лаврські кручі, через які на Співоче поле нас, як Сусанін, вивів Роман Корогодський. За нами вирує море помаранчевих прапорів і таблички назв населених пунктів всенької України.

Був одним з перших знайомих, кого зустріла на Майдані вранці по другому турі виборів.

Обкладинка книги Романа Корогодського
«До брами світла»

Згадую, як важко було йому вистоювати на холоді під стінами Верховної Ради й Верховного суду, очікуючи доленосних рішень. І як по-дитячому тішився подарованим мною помаранчевим Миколайчиком, що мав принести перемогу.

Святкувати інавгурацію президента публічно в Романа вже не було сил.

Важко усвідомити, що святкування 72-річчя Романа Корогодського було останньою спільною «імпрезєю», а відвідини його в лікарні на Солом'янці – останньою зустріччю.

Згадувалося, як Роман добродушно кепкував з мого галичанського «укання» у вимові ненаголошеного «о». Це була, як казав, одна з причин його симпатії до мене. Друга стосувалася часів моїх перших відвідин, коли в далекі 1970-і я вперше потрапила на вулицю Урицького з пакунком від Крип'якевичів зі Львова і, захоплена господарем, розповіла про себе. Мої слова про відвідання якоїсь атракційної імпреди привели його в захоплення як якийсь містичний код. Надалі представляв мене в колі своїх знайомих як галичанку, «котра любить відвідувати імпреди і ліпити вареники».

Скільком різним імпрезам завдячую я Корогодському. Скільки вистав, концертів, починаючи від аристократичного салону *Віри Августівни Гмірі* й камерного *Володимира Губи* у філармонії, до зібрань «Меморіалу», кінофестивалів «Молодість» і аж до банальної коректу-

ри машинопису чергового есею Романа. І, звичайно, прогулянки Києвом, який Роман знав від дитинства і чувся справжнім гідом. Однак найчастіше бродили схилами парку біля їхнього помешкання.

Говорили про все на світі. Та про щоб не велася розмова – про виховання власних і чужих дітей чи про те, як висвітлювати листування *Лесі Українки* з *Кобиланською* – завжди скочувалися на справи глобально українські.

Роман був пристрасним і спостережливим співрозмовником. Мав унікальне чуття справжності, натомість не терпів фальші, невігластва. Ніжною любов'ю дарував рідних і друзів. Був християнином, серцем відкритим до Бога. Якось особливо зворушувала його приязнь до сестричок-черниць *Христофори* й *Маргарити*, шанобливість до пароха *Ігоря* й знаного теолога отця *Димида*.

Може, якось не відчувалося його старості, тому що поруч нього завжди були молоді. Він не тільки давав «путівку в життя» талановитим літераторам-початківцям, але вхитрявся розкопувати все молодші обдарування. Свої – внучка *Катруся*, *Соломійка Дигас* і моя *Роксоляна* – були постійно в полі його уваги. А щодо обожнювання потіх Іванки Крип'якевич, що розтікалися, мов живе срібло, і за мить виповняли собою весь простір, то особлива розмова. Четверо білявих Димидиків зі своїми батьками Михайлом і Іванкою творять нашу львівську духовну родину, що до неї, як до джерела, завжди хочеться припасти. Недаремно Роман Корогодський, ведений якимсь незбагненим передчуттям, в час останньої хвороби так прагнув до Львова, щоб завершити свій життєвий шлях в колі родини, в християнській любові і Божій благодаті.

Київ, який по Львові так довго ставав мені рідним містом, знову збіднів, осиротів. Тільки пам'ять може змінити реальність. Тоді вуличками Києва, концертними й виставковими залами мене незримо супроводжуватиме Роман Корогодський – мудрий наставник, щирий приятель, дотепний співбесідник і просто рідна душа.

Статтю я писала по Помаранчевій революції, яку Роман прийняв із особливим ентузіазмом. Тоді не думалося, що гідність українців прийдеться відстоювати знову, вже без Романа та зі зброєю в руках. ■

За матеріалами *Мирослави Пінковської*, 2020 р.

